

XI. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia

Kolozsvár, 2008. május 23-24

Szerző:

Szócs Zsuzsa

BABES BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM

PSZICHOLÓGIA ÉS NVELÉSTUDOMÁNYOK KAR

ALKALMAZOTT PSZICHOLÓGIA AZ OKTATÁSBAN

PSZICHOLÓGIA SZAK

IV.év

Témavezető:

Siklódy Ferenc

Grafikus

Nagy István Képzőművészeti Líceum

Értékesebb a szó, mint maga az ecsetvonás?

1. Bevezetés

A befogadó, vagyis a néző, igyekszik feltárni a képek lényegét, ezért is fontos számára a cím, mint üzenethordozó és kiegészítő eszköz a megértésben. Többnyire megreked a mű felszíni értelmezésénél, rögzíti a látottakat, de mivel nem tud megválni a címtől, nem mindig sikerülhet megragadnia a kép intenzióját.

Kiinduló pontot az adta, hogy többszöri kiállítás látogatás alkalmával azt tapasztaltam, hogy a személyek a bemutatott műalkotást, gyakran a mű címe által értékelik. Hogy, hogyan megy végbe ez a folyamat? A szemlélő, befogadó, megpillant egy festményt, először csak távolról, majd közelít hozzá, ez idő alatt bonyolult értékelési folyamatok halmazai zajlanak le benne, eldönti önmagában például, hogy a látott kép elnyeri-e tetszését, és ha igen, amint közelebb ér hozzá, elolvassa a címet, amely sok esetben, a pillanatok alatt a felépített pozitív hatást, amit ő felfedezni vélt a műben, romba dönti, mivel az teljesen ellentétben áll az általa elképzelttel.

Minden alkotásnak megvan a maga független struktúrája, a befogadó, hogy eljusson a művel való találkozáshoz önmaga számára értékelnie kell azt. Hogyan teszi mindezt?

2. Célkitűzések

A kutatás eredményei alapján bebizonyítani azt, hogy igen is léteznek olyan személyek akiket a műalkotás címe, a mű megítélésekor nagymértékben befolyásol, és ez meghatározhatja az alkotó művész produktumainak kedveltségét, akár hosszú távon is.

Rámutatni annak fontosságára, hogy azok a művészek, akik élnek művészet kínálta lehetőségekkel és alkotnak, minél nagyobb figyelmet fordítsanak a munkáik megnevezésére, címadására, mert sokszor a befogadó ezt felhasználva ítélkezik és bebizonyosodni látszik, hogy valóban a cím, nagy hatással van a kiértékelésben, hisz számos tény arra utal, hogy a kialakult véleményt egy műalkotrásról, fordított irányba terelheti maga a cím.

Igy tehát, jogosan tevődik fel a kérdés, hogy valójában a befogadóban maga a mű az, ami elindította az érzelmi folyamatot, vagy a címe az, ami hatott rá?

3. Hipotézisek

A befogadó szemlélőre nagymértékben nem is maga a műalkotás, hanem annak a címe hat, ez által értékeli, minősíti a látottakat.

Ha a műalkotásnak pozitív címe van, akkor kedveltebbé válik, a kedveltség pedig pozitívan fog korrelálni a látogatottsággal.

Ha a műalkotásnak negatív címe van, akkor nem válik kedvelté, ami maga után vonja azt, hogy csökken a nézettsége is.

4. Módszer, eljárás

4.1. Résztvevők

48 kolozsvári egyetemista vett részt a tanulmányban, (30-pszichológia szakos, 6 teológiát tanuló, 4 biológia szakos, 3 gyógypedagógus, 2 történelem szakos, 2 pedagógus, 1 közgazdász.) átlagéletkoruk 22 év, legfiatalabb 20 éves legidősebb 32. A résztvevő személyek, véletlenszerűen voltak kiválasztva.

4.2. Mérőeszközök

Három, általam összeállított feladatlap, csatolva egy-egy azonos képpel, melynek csak a címe változik:

1. Festmény pozitív címmel, + kérdőív.
2. Festmény negatív címmel, + kérdőív.
3. Festmény, cím nélkül, + kérdőív.

A résztvevőknek az volt a feladatuk, hogy leírják gondolataikat, érzéseiket amelyek a kép láttán eszükbe jut, de ha úgy érzik, hogy túlságosan intím személyes közölnivalójuk, akkor jelezhettek egy pozitív, vagy negatív jellel.

Ezt követően meg kellett ítélni egy 4-pontos skálán, hogy mennyire tetszett nekik a kép: 1 egyáltalán nem, 2 elfogadható (közömbös), 3 tetszik, 4 nagyon tetszik.

Továbbá le kellett írni, hogy milyen gyakorisággal járnak kiállításokra és azt is, hogy ha, annak a művésznek lenne kiállítása, aki a képet festette, akkor elmennének-e?

A harmadik festményénél, azért is nem volt cím, hogy megfigyeljem, mi is történik valójában akkor, ha maga a szemlélő kerül címadási helyzetben, hiszen itt nincs semmi ami befolyásolná,

vagyis nincs cím, saját szubjektív ítélő képessége fog döntő szerepet játszani, és ugyanakkor ez a kutatás lényege is, mert rávilágít arra, hogyan is értelmeznek helyesen avagy helyesebben a személyek .

Az eredmény elszomorító, főleg azon művészek számára, akik napokat elmélkednek alkotásuk címén....

5. Eredmények ismertetése

Ebből a 48 személyből, akik részt vettek a kutatásban, 27,0%-uk soha nem jár kiállításra, 60,4% vallja, hogy három havonta egyszer ellátogat a kiállító termekbe, és mindössze 12,5% azon személyek száma, akik gyakran meglátogatják a kiállításokat. Az a 27,1% akik nem járnak kiállításokra, a további értékeléstől mentesülnek, az ők értékelésük nem mérvadó, mivel én, azt a réteget kutatom, akik érdeklődést tanúsítanak a művészet, a műalkotások iránt, így tehát ezen részből ők kiesnek. A megmaradt 72,9% az, akik aktívabb kiállítás látogatók, az ők értékelési jellemzőjük, igencsak meglepő.

Az alábbi táblázatban kiválasztottam néhány jelzõt, melléknevet, melyeket a résztvevõ személyek írtak, a látott képek alapján feltüntetve, számszerinti elõfordulásait is.

Megfigyelhetõ például, az 1.festményénél, melynek a címe „Szabadság vándorai”, hogy a résztvevõk nagymértékben pozitív jelzõkkel illették, pozitív érzelmeket és gondolatokat váltott ki belõlük a látott kép, mintpéldául: erotika, szépség, nyugalom, elletétesen a 2.-dik képpel, mely azt a címet viseli, hogy „Auschwitz-i hajnalok”. Itt, nagymértékben a negatív hangulat dominál, a nézõbõl a halál, a szenvedés gondolatait váltotta ki ez a kép, megfûszerezve ezt a gyûlölet, a harag és a düh érzésével.

Volt olyan személy is, aki a két képet látván rövid ideig, a színeket is sötétebbnek ítélte a második képen, mint amilyen valójában (Íme, egy másik kutatás, téma ebbõl a hatásból kiindulva, „Milyen összetevõket tartalmaz maga a sötét szín, mi váltja ki azt, hogy egy név, ami nem árnyalat és nem tónus, besötétítsen egy képet, és ezáltal negatívabbnak ítélik?”).

Ugyanennél a képnél az egyik néző eképp ír:

„Első ránézésre az erős piros szín miatt egy kis félelem jelentkezett bennem, Miután megnéztem a kép címét, nevét jogos volt a félelem, hisz „Auschwitz-i hajnalok” ami számomra egyenlő a zsidók haláltáborra.”

Vajon abból a kezdeti kialakulóban lévő félelemből, mi lett volna, ha a képnek más címet adok....? Ez örök kérdés marad, de a tartalom az fontos, szinte tudatlanul is elárulja azt, hogy a cím után ítélte, mintha fölöslegesen lenne szemé előtt a festmény.

Ezen sorok olvasása során, az alkotó művésznak két véglet áll a rendelkezésére.

Vagy halálra nevetné magát, vagy halálra sírná személyiségtípusától függően, hisz gondolná azt, az alkotó, hogy amin ő dolgozott heteket, hónapokat a saját művének a megértését, az értékelését, a tetszését vagy éppen nem tetszését egy két szó fogja eldönteni?

Egy két olyan szó, amelyeknek nem tulajdonított túl nagy jelentőséget, hiszen ha racionálisan gondolkodik, természetes, hogy a műben a megjelenített ecsetvonások, a stílus, a szinkompozíció, a formák és ezek összhatásának a mondanivalója lesz az, ami tulajdonképpen megragadja a néző figyelmét. Úgy látszik mégsem ez történik.

1. + „Szabadság vándorai”		2. - „Auschwitz-i hajnalok”		3. 0 „Névtelenül”	
nyugalom +	8	halál-harc -	4	Megnyugvás, nyugalom	2
melegséget árasztó +	6	harag düh -	4	szépség romantikus +	2
kellemes +	4	gyűlölet -	4	vérpesditő nyár +	1
erotika + Szerelem +	3	tűz - szenvedés -	3	Fantasztikus	1
felszabadultság +	2	szomorúság -	2	szabadságérzé s	1
csodálatos +	2	melegség 0	2	forroság	1

sóhaj 0	1	haláltábor -	1	Meghitt egyediség +	1
belenyugvás 0	1	vihar, bosszú -	1	pozitív töltés +	1
szépség +	1	pusztulás -	1	mély érzelem	1
harmónia +	1	Magány -	1	lazítás +	1
bizsergés +	1	mészárlás-	1	gerjedő felhők	1
feszültségoldó +	1	fellángolás 0	1	érték	1
Pozitív (2)	2	félelem, bánat	1	füledt meleg	1

1 Táblázta. Bemutatja a résztvevők által leírt kiértékelést. 1. pozitív-,
2. negatív-, 3. semleges című festményénél.

5.1. A látogatottság, illetve kedveltség és a cím közötti reláció

A résztvevők, miután leírták a képről szubjektív véleményeiket, egy 4 pontos skála állt rendelkezésükre, melyen értékelhették, mennyire nyerte el tetszésüket az adott kép, ezt követően arra kellett válaszoljanak, hogy ha a festmény alkotójának lenne a kiállítása, megtekintenék-e azt vagy sem.

Azok a személyek, akik a pozitív című festményt kapták, többségben a „tetszik” és a „nagyon tetszik” mellett szavaztak, 2 személy kivételével akik, nem tudták eldönteni és a „talán” mellett döntöttek. Arra a kérdésre, hogy megtekintenék-e a kiállítást, egyikük sem válaszolt nemmel, ellenkezőleg a 2-es számú festményénél, ahol a 18 személyből 14 személy talán, és 1 biztosan nem menne el, megtekinteni a kiállítást. Akik a 3-dik képet kapták, ahol nem volt cím, ott a 11 személyből 8-an vallották azt, hogy elmennének és 3 személy döntött a „talán” mellett.

6. Következtetések

Az a feltételezésem, miszerint a befogadó nézők a műalkotásokat **számos** esetben a címük alapján minősítik, a kutatás során beigazolódni látszik. A 48 résztvevő személyből mintegy 78% hajlik arra, hogy a látott alkotást kizárólag címe szerint értékelje, elemezze. Ez a hozzáállás viszont, azt a hibát vonja maga után, hogy ha a cím negatív kicsengésű, akkor az, a nézőben egyfajta nemtetszés élményt válthat ki, ami hat arra, hogy a mű és ez által az alkotó többi mukája, akár hosszú távon is, kedvelté válik, vagy sem.

7. A kutatás korlátai

Ahhoz, hogy a kutatási eredményeket általánosítani lehessen egész populációra vonatkozóan, ez a létszám túl kevés, továbbá hasznos lett volna, ha több különböző alkotáson keresztül figyeltem volna meg, hogy mi a személyes véleményük a résztvevőknek.

Érdekes lenne összehasonlítani a művész egyetemisták értékelését a laikus befogadó értékelésével szemben, hogy fény derüljön, mi is megy végbe az értékelési folyamat során, melyek a különbségek, vagy egyáltalán vannak-e különbségek a két csoport között.

8. Saját vélemény

8.1. *Elvárás és a látvány konfliktusa*

Jelen esetben nemcsak a kép valamelyik eleme, hanem maga a cím, egy kialakult sztereotípust idézett fel a résztvevőkben, így tehát egyfajta elváráshoz viszonyították a képet.

Pl: „*Szabadság vándorai*”-hatására kellemes érzések, gondolatok indulnak el a befogadó elméjében „szabadság” = jólét = boldogság.

„*Auschwitz-i hajnalok*”- komor, sötét hangulat, és negatív hangulatot váltott ki,

„Auschwitz”= gyilkolás = halál.

8.2. Az izlésélmény aktív többlete

A sztereotípek, a személyes élmények és a befogadási folyamat labilitásának, ellentmondásosságának az összefüggő mezőjében, felbukkan még egy jelenségkör, a befogadó hozzájárulása az alkotáshoz, élményszinten megmutatkozó aktivitása, mindazt amit a pszichológia mai terminológiájával a „kreativitás” körébe sorol.

Ezek a jelenségek, ki kellett volna egészítsék magát a művet, hozzá kellett volna tegyenek, át kellett volna alakítsanak valamit, de a résztvevő személyek, az eléjük tárt alapanyagot amelyben tovább dolgozhattak volna, másképp értelmezték, inkább megragadtak a címnél és ennek hatására „mélyültek” el. (Ha lehet ezt elmélyülésnek nevezni)

Ezek az összetevők azt tanúsítják, hogy a tetszés nemtetszés élmény ritka esetben passzív, legtöbbször tevékeny valóban aktusnak tekinthető történés, elleben kérdés marad az, hogy ezt a kreatív befogadói folyamatot, miért nem maga az alkotás váltja ki, miért ragaszkodnak ennyire a címhez?

8.3. Befogadás

A befogadás folyamatában, a mű egyes mozzanatai idézhetnek fel fantáziákat, konfliktusokat, emlékeket és ezt nemcsak maga az alkotás, hanem annak címe is kiválthatja, elindíthat egy olyan képzeletbeli palettát, amelyről ő maga válogathat és az, hogy milyen gondolatai, érzései rajzolódnak ki, az függ általános és aktuális érzelmvilágától személyiségétől, környezettől stb... Azt, viszont, hogy egy cím, ennyire szűkértelmezést alakítson ki a nézőben, ahhoz magam sem tudom milyen összetevők szükségesek, de azt kívánom, bárcsak ne lenne ilyen...és mégis tudomást kell venni róla, hiszen maga a jelenség létezik, megfigyelhető és immár bebizonyított.

Ezek az eredmények is érdekesek és ugyanakkor elszomorítóak, főleg ha a nézői attitűdöt megtartsuk, miszerint a cím az fontosabb mondanivaló, mint maga a kész festmény. Akkor, egyenesen arra következtetésre jutunk, hogy a cím, nemcsak a festmény olvasatát képes megváltoztatni, hanem a kedveltséget is, ami viszont hat a látogatottságra. Ez meg magával vonja automatikusan azt, hogy egy művész és annak alkotásai kedvelté válnak vagy sem. Milyen érdekes cirkuláris ez a folyamat nemde? Pár szóval, akár minden romba dőlhet, és még ezek után merünk beszélni a művészet erejéről?

Maga az alkotás

1. Cél

Megjeleníteni az énérintettséget az alkotás által a befogadóban, és azonosítani, hogy ez a folyamat miként zajlik le.

2. Témaválasztás

Igyekeztem olyan témát választani, mely a befogadó számára egyszerű, érthető és erre a célra a tájképet találtam a legmegfelelőbbnek. Úgy vélem, hogy az egyéneknek akkor a legegyszerűbb értelmezni valamit, ha azt, a valósággal könnyedén tudják azonosítani. Én megkönnyebbítettem a nézők fizikai és pszichikai aktivitását, hiszen maga az alkotás egyszerű, nem igényel fokozott elmélyülést, konkrét formában három elemet jelenítettem meg, a földet, az eget, és a növényeket.

3. Technika, munka folyamat

Kompenzálni akartam a szimpla ábrázolást, ezért kollázs technikát alkalmaztam, először aracetet vittem fel a préselt lemezre, majd sót hintettem rá, annak érdekében, hogy egy aktívabb, enyhén domború-homorú felületet érjek el.

A célom az volt, hogy valamelyest mélyítsek a hatáson, természetesebbé tegyem, hogy ez által is közelebb kerüljön az alkotás, a befogadó számára.

4.Színhasználat

Egy tájképet bármilyen színekkel ki lehet vitelezni, a választás azért esett leginkább a vörössesnarancsra, mert ez az a szín, melynek erejét elnyomni nem könnyű, mégis rendkívül hajlékony, így felveheti a legkülönbözőbb karaktereket. Egyszerre képviseli az életerőt, a melegséget, a hatlmat, a szellemiséget, viszont egyidejűleg félelmet és depresszív hatást is ad a képnek.

A sűrű és átlátszatlan vörössesnarancs tüzes erővé fokozódik, talán épp ez a hatás volt az, mely a résztvevőket megérintette, a címet követően.

Bibliográfia

- Szerdahelyi I. (1972) *Művészet és közérthetőség*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 70-75
- Norris S. (2005) *Siinterápia*. Scolar Kiadó, Budapest 38-79
- Johannes I. (1997) *A színek művészete*. Göncöl Kiadó 83-93
- Mátrai L. (1973) *Élmény és mű*. Gondolat Kiadó, Budapest 21-27
- Farkas A., Gyebnár V. (2001) *Vizuális művészetek pszichológiája*. Nemzeti Tankönyvkiadó
- Pozdora Zs. (1997) *Barangolás a művészetek világában*. Tóth Kiadó, Debrecen 93-97
- Balogh É. (2000) *Pszichológiai Kislexikon*. Tóth Kiadó, Debrecen 116, 157
- Umberto E. (1976) *A nyitott mű*. Gondolat Kiadó, Budapest 175-180
- Mérei F. *Az izlésélmény elemzése*

